

Саме тому в контексті формування громадянської ідентичності та патріотизму як обов'язкової складової вищої освіти через посилення історико-культурної компоненти слід вбачати розв'язання актуальних проблем, пов'язаних з вихованням студентської молоді.

Міняйло Роман Вікторович

*доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання*
roman298@gmail.com

Носач Андрій

*магістрант психолого-педагогічного факультету;
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

**СЕМАНТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ КОНЦЕПТУ «ДОЛЯ» В
ДІАЛЕКТНОМУ ДИСКУРСІ**

Концептуальний аналіз лишається актуальним серед завдань сучасної мовознавчої науки. Нині особливу увагу, на нашу думку, варто зосередити на інтегральному характері складників певного концепту в різних лінгвокультурних ареалах.

Наприклад, серед найважливіших семантичних складників досліджуваного концепту в загальноукраїнському континуумі простежуємо:

1) *‘відсутність гідного заробітку як чинник людської долі’*: «В місті вже було важко жити й приїхала вона у своє рідне село, де живуть, і жили, й родились тут її батьки. Тут живе її бабуся. А щоб держать квартиру, вона пішла працювати на ферму...» [КСХ]; «Та й з́ара нема як жити. Пénцію дають, але хватає на харчі і лікарство, бо слаб́і, як не те, то те боли[Т]. Мені робили операцію, була дуже слаб́а» [ВГХ, с. 175]; «Батьки робили в радгоспі (мусіли бути задоволені тою роботою), за трудодні якісь робили, в ланці, їм там щось

трошечки платили» [КБ]; «Пороз'їжджалися... Полишалися лише отакі: пенсіонери одні, молоді хіба що школярі... Пороз'їжджалися... То вчаться одні, то по заробітки, бо що тут заробиш? Тут нема де робити в нас. Нема роботи, як то колись, як той колгосп був. Одні пасли худобу, другі доїли, треті... Та й все якось ішло. А тепер...» [КБ];

2) *'якості чоловіка як важливий чинник жіночої долі'*: «У 18 років вийшла заміж за алкоголіка, мала 4 дітей. Та яке було жите? Отак робила ціле жите. Син мав тридцять років, убився на машині. Живу з невісткою. Онука вийшла заміж, а онук (23 роки) – у Польщі. Маю 8 онуків і трьох правнуків. Помаленько живемо» [КБ]; «У[ч'ї]лася Юля хорошо, кон[ч'ї]ла школу, дальше в[ч'ї]ться не схотіла, вийшла заміж. Попався зять нам хороший. Дуже гарний. І п'асікою заімається, і меблі робе, і такий гарний» [УСГ, с. 28]; «Ну, попався їй заміж, і заміж неважний. Розійшлася она з одним чоловіком. Найшовся другій. Другій найшовся іще хужий, [ч'ї]м первий був. Той хоч пив, та з дому не крав, а цей і з дому краде...» [УСГ, с. 133]; «...хоч чоловік й робив на добрій посаді, а жила я все одно бідно, бідніла та й все. Тоді йому шо сталося, почав пити горілку, не слухав мене, почав битися, а було ж в мене п'ятеро дітей. Шо ж мені було робити, поїхали ми жити на Донбас, думала буде все по друтому, але він і там пив, не слухав» [ВГХ, с. 175];

3) *'смерть рідних як чинник зміни долі людини'*: «Батька не було, мама померла во врем'я війни. Бабуся померла. Осталися тьотки. Але й тьоткам треба було шось їсти, не було шо одіти. Ніхто до мене не їздив. Спасібо моїм подругам, які ніколи мене не відкидали й давали кашу» [УСГ, с. 218]; «Жили ми погано, нас було четверо: два хлопці і ше одна сестра, але я осталася сама, всі повмирили, була ше мала, то не знала гó[ра]. Пожіли трохи – пішла в школу, кінчила чотири класи, ше була мала дитина, а вже пішла в поле робити. На фермі пішла, з ферми, то після гóчері[т']: пасла корові, пасла вівці, а тоді пішла з ярмом ходила, з ярмом недовго: ми тоді дуже бідно жили. Тоді вже підросла, вийшла за муж, нашла собі кавалера, він робив на машині, возив голову колгоспу [ВГХ, с. 175]; «Батьки простенькі робочі, не їздили, як то тепер

їздять всюди. Мама вмерла, коли мені було 5 років, а тато – коли малам шістнадцять [КБ].

Наразі триває пошук омовлення семантичних складників концепту ДОЛЯ, що ми їх виявили в слобожанському говорі ('радянська політика направлення на роботу у віддалений регіон як доленосний чинник', 'війна як чинник доленосних змін у житті людини', 'спадковість професії як чинник людської долі' тощо), в інших етнокультурних ареалах України.

Список скорочень джерел:

ВГХ Волинські говірки Хмельниччини. Збірник діалектних текстів : навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Коваленко Н.Д., Коваленко Б.О. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Рута», 2019. 344 с.

КБ Картотека матеріалів експедиції на Бойківщину (2021)

КСХ Картотека матеріалів експедиції на східну Харківщину (2021)

УСГ Говірки Східної Слобожанщини: збірник діалектних текстів : навч. посіб. / упоряд. В.В. Леснова; за заг. ред. П.Ю. Гриценка. Луганськ: Вид во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 304 с.

Ніколаєнко Ольга Олександрівна

проф. кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди,

докторка іст. наук, доцент

e-mail: nikolajenkoolga@gmail.com

MEMORY STUDIES: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІНАХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Гуманітарні дисципліни, як от «Історія і культура України», винесені до складу циклу загальної підготовки здобувачів вищої освіти. Наразі не вщухають суперечки з приводу їх доцільності, кількості годин на вивчення, змістовного наповнення. Однак ні в кого не викликає сумніву їх завдання – формування громадянської позиції, відповідальності, соціальної активності. Базові історичні знання, які студенти отримали в школі, є підґрунтям формування історичної свідомості, але почасти не дають відповіді на всі виклики часу, як от: інформаційні війни, тотальна пропаганда ворожої держави,